

Še očitnejše se pa kaže, kako treba da je nove podlage, nove razmere zemljiščinemu davku, ako pogledamo v posamesne okraje (kantone) iste dežele. Od leta 1824, ko je bil stanovitni kataster vpeljan, se je veliko premenilo v zemljiščih, kakor so obdelana, — katasterski komisarji, ki so cenili zemljišča takrat, so delali po svojih mislih; če je kak posestnik znal prav dobro za-se koledovati, je bil nižje cenjen memo drugzega, ki tega ni vedil ali ki še s ptujimi cenivci ni znal govoriti; če je imela dežela moža, ki se je za-njo potegnil, je opravila bolje memo take, ki ni imela zagovornika. Po vsem ni čuda, da, na priliko, marsikak vinograd, ki je takrat še hosta bil, plačuje le po 40 kr. od orala v tem, ko se blizo tam od nograda, ki je že takrat nograd bil, plačuje po 40 do 60 gld. od orala, — njive so nekatere še po 17 krajc. cenjene, druge plačujejo po 12 gold. od orala. In tako bi mogli to pesem še dalje tako peti; pa dosti je od tega; saj se izgledov taci nikjer ne manjka.

Ravno taka je s hišnim in obrtniškim davkom. Pogledaj v različna mesta, pa boš vidil velike razločke. V enem mestu gospodar za hišo, ktera na leto donša 2000 gold. dohodkov, plačuje z dohodnino in vojno priklado 453 gold., v drugem mestu pa s prav tolikšnim dohodkom le 224 gold. Revni človek, kateri en del svoje hiše v najem daje, plačuje veliko več memo bogatega hišnega gospodarja, kateri vso hišo rabi sam za-se. — Z obrtniškim davkom je ravno taka. Pobira se davek zdaj, ko imamo slobodna obrtništva in rokodelstva, na isti podlagi, kakor takrat, ko se je davek snoval po obrtniških pravicah in drugačnih napravah.

Da po vsem tem staro davkovsko kopito današnjemu času ni več primerno, vidi vsakdo lahko.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

0 volkodlaku.

Spisal J. Gomilšak. *)

Med mnogovrstnimi vražami starih Slovanov so odlične in posebno znamenite pravlice o vampiru, ki mu Slovenci pravijo „volkodlak“ ali „striga.“ Ni menda slovanskega rodú, pri katerem bi se ne nahajalo pripovedek ali vsaj sledú takih pravlic. Še v sosedne narode, na pr. v nemškega, grškega itd. so se vrinile. In te pripovedke so bile za podlago že mnogim romanom, — služile so celó slavnemu pesniku Byronu! Se vé, da zdaj v veku visokoleteče prosvete grejo z drugimi vred tudi te pravlice sčasoma v pozabo, — le po knjigah jih bomo ob kratkem iskali.

Pripovedke o volkodlaku so silno stare; njihova prvotna domovina so izhodnje evropske dežele. Podobne so jim pravlice Rimljanov o pticah „strigae“ in pravljice Grkov o pticah „ápnvrai“, o katerih so mislili, da človeško kri pijejo. Pri poznejših Bizantincih, Skandinavcih itd. so se bližale te pravlice že bolje slovanskim; spozná se upljiv slovanskih na une.

Pravlice o posebnostih volkodlakovih ločim v dve vrsti.

*) Zastran „Dodatka o mogilah“ iz Cmureka v lanskim „Novicah“ naj omenim, da so popisi vseh gomil od Lipnice do Radgone, od Cmureka do Štradne in nemške sv. Ane najti v 3., 4. in 10. zvezku „Mittheilungen des historischen Vereines für Steiermark“; zlasti dr. Krantgasserjev popis v 10. zvezku je mičen; navedeno je mnogo vesi, katerih imena pisatelj sam iz slovenščine izpeljuje, in o katerih so tudi že „Novice“ pisale. — Naj dodam, da se nahaja tudi na severno-izhodni strani Negove v nekem gozdu precej ohranjenih gomil.

Pis.

Pri mnogih paganskih narodih nahajamo vero, da zločinec, nakopavši si v življenji na vest težko breme, ne najde tudi po smrti mirú; ne v temnem grobu, ne na vsej zemlji ni pokoja za-nj. Sovražnik je tedaj človeškega rodú, in gorje onemu, ktereга preganja! Iz te vraže so se menda pravlice prve vrste razvile. Veči del slovanskih narodov namreč pripoveduje tako-le: Volkodlak je človek, ki se mora zavolj svojih pregreh pokoriti tudi v grobu; njegovo telo ne trohni, ampak napihne se, obrača in giblje se, včasih tudi ječi in zdihuje; rastejo mu tudi nohtovi in lasje, lice pa se mu vidi, ko da bi zdravo bilo; iz ust in nosa mu teče rdeča krv, ponoči hodi iz groba, in stiska spijoče kakor môra; včasih jim izpije krv ali iztrga jetra in srce. In kogar volkodlak stiska ali davi, in komur iztrga osrčje, postane po smrti tudi volkodlak. Pravijo, da take ljudi neki „demon“ obsede.

Drugi narodi, zlasti v srednji Rusii, pripovedujejo o živih vampirih. Mislijo namreč, da je marsikter človek že od svojega rojstva za vampira odločen (praedestinatus); spremeni se včasih v volka, in raztrga vsakega, ki se mu bliža. *) Otroci takega človeka nimajo kosti, in so večidel tudi vampiri.

V nekterih rodbinah neki prehaja vampirizem od očeta na sina, kakor prekletje pri starih Izraelcih.

Zoper volkodlaka, pravijo, ni druge brambe, kakor ta-le: Mora se podnevi iz groba izkopati, v srce se mu mora leseni kol zabiti, ali osrčje iztrgati in v ogenj vreči, ali pa celo telo sežgati. Drugi trdijo, da „eksorcizem“ pomaga; potem se sme telo spet zakopati.

Največ takih spomina vrednih pravlic nahaja se še dandanes na Srbskem, Bolgarskem, na spodnjem Ogerskem in v Ukrajni. Spominjam se, da sem tudi na Slovenskem pred nekterimi leti slišal o volkodlaku pripovedovati. Na misli vendar imam le dve pravlici.

Neki voznik se je peljal ponoči memo pokopališča, kar zagleda belega človeka, kateri je zemljo razkopaval. Strahú trepetaje se voznik prekriža in z bičem konje požene. Al ogledavši se, vidi, da človek za njim leti; tira hitreje in hitreje; al nagloma mu je bela pošast za petami. Že skoči na voz, ki je ravno letel memo križa, — pa mahoma se sopet na zemljo zgrudi. Zdaj je voznik mislil, da je ta pošast bila striga, ki zgubi pred cerkvijo in križem svojo moč. Bogu se zahvali, da ga je čudovito otel. — Drugi dan so našli pred križem cesto krvavo. Na pokopališči je bila na omenjenem mestu zemlja zruvana. Pokopan je bil tam nespokorjen morivec. Izkopali so njegovo truplo, in čuda! bilo je neokvarjeno!

Volkodlak je — kakor Movje — največi sovražnik ognja. Neki pastirček si je kuril blizo mirodvora, na katerem so nedavno popred hudodelnika pokopali. Ponoči vstane hudodelnik, ki je vampir postal, iz groba. Ogenj razkopavši iztrga fantiču srce in jetra, in je požre. Našli so fantiča drugo jutro tam mrtvega.

(Konec prihodnjič.)

Ozir po domovini.

Spomin na Gorjance.

V god sv. Dominika, 4. dan avgusta minulega leta se vzdignemo zgodaj zjutraj, da bi se podali na Gorjance. Zbralo se nas je iz Metlike in njenega obližja in Šentjerneja in njegove okolice v vsem skupaj nad trideset oseb. Vreme je bilo sicer nekako čmerno in oblačno, k sreči pa vendar le ne deževno. Po dolgem potovanju dospemo vrh gore, kjer razvaline dveh cerk-

*) Glej: Vuk-Karadžičev besednik: wukodlak, staroslov. wurkulak. Pis.

vic kviško strlé. Ondi zakurimo, da bi si osušili čevlje rose napojene in si skuhali kosilo. Ko si nekoliko od-dahnemo in odpočijemo, bi si bili radi iz visoke gore ogledali nižave bližnje in daljne; toda nevoščljiva megla je doline pokrivala, in nam ni privoščila tega veselja. Še le popoldne so se megle razkadile toliko, da smo imeli moten sicer, pri vsem tem pa le vendar prijazen razgled proti Gorenski strani, kjer nebotični snežniki v nebo kipé. Odprl se nam je pogled na ve-sele vinske gorice ob trški gori in njenem obližji. V znožji se je dremotna Krka zvijala po dolini, in je dolino opasovala, kakor nekdanj drag srebern pas Kranj-sko nevesto. Oj, koliko dragih spominov mi je v srcu zbudila! Iz Žužemberga prišedša se med hribe stisnjena po globoki strugi splazi proti meji topliške fare memo Soteske, kjer mi je bival drag prijatelj njega dni, ko me je moj poklic na Toplice navezaval. Na Toplicah sem se bil seznanil z mnogimi ljudmi, ki so ondi ali zdravja iskali ali po drugih opravilih tje kaj zahajali. Marsiktera vžaljena duša mi je zaupala ondi svoje te-žave, in so jej bile polajšane njene britkosti, ko je vi-dila, da jej odgovarja sočutno, rodoljubno srce; in s tem in unim znancem sva kramljala tamkaj kako pri-jazno, domoljubno besedo. Marsikterega zmed njih že pokriva zdaj zelena gomila, in britko se mi je vselej vža-lilo srce, ko sem zvedil da je umrl! — Na meji topliške fare otožno Krko spet stisneta dva brega precej visoka, dokler jej dostojnega prostora ne prepusti prijazna pla-njava pri bavitovski fari, v kateri „verus Israelita, in quo non est dolus“, pase svoje ovčice, katerim je pre-skrbel za duhovno pašo lepo stanišče, ter ondotno cer-kev vso obnovil in olepšal. — Naprej se Krka vije memo prečenske in šmihelske fare proti Novomestu, v katerem memo mnogo drugih prebiva tudi mnogo blagih src. Ni jih težko najti. Naznanjata jih dva lepa zvonika. Stara kapitelska cerkev je pred nekterimi leti dobila lepo lepo streho na svoj turn. Pravijo, da so sedanjí prečastiti gospod proš do kakih treh tisuč stotinjakov (goldinarjev) lastnega premoženja darovali za to lepo streho. Slišal sem, da so mislili po svoji smrti zapustiti določeno število denarja za popraviljanje zvo-niku; po tem pa se premislijo ter pravijo: „Kaj, ko bi jaz turn pokrili, dokler še živim, ter vidil dogotovlje-nega še v svojem sedanjem življenji, ako je Božja volja?“ In res se dela lotijo, in ga mojstersko zvršijo. Niže pod kapitelskim se niži zvonik steguje proti nebu. Tudi ta turn je popravljen ter na novo krit s kositarjem; popravljen pa je tudi cerkev, ter znotraj vsa obnovljena in olepšana. In obnovljevanja in lep-šanja le ni še konec. Marsikterikrat sem mislil sam pri seboj: „Od kod nek ubogi frančiškani dobivajo toliko denarja, da jim je mogoče cerkev tako lepo po-pravljati? Mestjani po večem niso bogati, da bi jim zamogli tolikanj darovati, in da bi jim od kod drugod dohajala kaka pomoč, tudi ni bilo slišati in znati!“ Na zadnje pa le vendar tej skrivnosti pridem na sled. Po-slušaj, svet! in čudi se ti, ki dandanes tako srdito ob-jedaš uboge menihe, ter jim brezvestno očitaš, da jim ni drugega pri srcu, nego slastni obedi. Ko so no-vomeški frančiškani dobili sedanjega vrednega gvardi-jana, moža bistrega uma in blagega srca, vsega unetega za Božjo čast in milo našo domovino, so se dogovorili med seboj, da si bodo pri svojem zmernem obedu vsak dan pritrkali eno ali drugo jed, ter s tem, kar si po takem potu privarujejo, popravljali svojo zapuščeno cerkvico. O blage duše! ko bi imel jaz Kalistrovo premoženje, ali če tudi nekoliko manjše memo nje-govega, postavil bi vam vašo cerkev v tak stan, da bi se vam srce smejalo nad njeno lepoto. Pa ne le v ozir cerkve, ampak tudi v ozir šole vsa čast in hvala gré

vrnim frančiškanom, kajti izvrstni učitelji so in prav iskreni domorodci. Kdo ne pozná memo drugih pridnih učnikov domoljubnega vodja in učenega naravoslovca gvardijana Bernarda Vovka, izvrstnega zgodovinarja Rafaela Klemenčiča, bistroumnega jezikoslovca Ladi-slava Hrovata, ki nam je že toliko lepih spisov spisal v milem maternem jeziku? Toda kakor vsem domo-rodcem, je tudi novomeškimi učenikom pot le premno-gokrat s trnjem nastlana! — Niže pod Novomestom je bil pogled v nižavo močno zaprt, deloma so ga pre-rastla visoka drevesa, deloma ga je megla zakrivala. — Nekama tužnim srcem sim se ločil od tega razgleda. In dasiravno je bila vsa naša družba vrh Gorijancev prav nedolžno vesela, kakor da bi bili vsi enega srca in enega duha izpod ene strehe domá, mi neka posebna miloba vendar le ni hotla iz srca, marveč se ga je dr-žala z železno silo, in to tem bolj, ker smo se znašli na meji med kranjsko in militarsko zemljo. Na kranj-ski strani namreč stojé groblje rimsko-katoliške cerkve svete Jederti, na militarski zemlji pa se znajdejo ostanki grškokatoliške cerkve sv. Elija, ki pa razpadajo leto za letom bolj in bolj. Ljudje si pripovedujejo, da se je nekdanj v tej in uni cerkvici na eno nedeljo in ob enem času obhajala služba Božja, tù v slovenskem, tam v la-tinskem jeziku, pa razne nerodnosti, pretepi in celó poboji so konec storili temu in unemu. Opustila se je služba Božja, opustilo se je popraviljanje cerkev, strehe so izkapale iznad zidovja, in razgaljene zidine razpadajo in se razsipajo. Lepo misel naših dedov, da bi v bra-tovski slogi in vzajemni ljubezni grški in rimski ka-toličani na najvišji višini dolenske strani v nebeškem obližji obhajali spomin svojega zedinjenja, je skalila in ugonobila grda nesloga in ostudna needinost njihovih unukov. O, Slovani, Slovani! koliko krvavih ran vam je že vsekala naša nemila nesloga in naša zavidljiva needinost!

Izpod Gorijancev sv. Pavla dan.

—f—

Zemljo- in narodopisne stvari.

Bolgarska in Bolgari. *)

Bolgari, izbravši si Črnega Jurja (Karadžiča) so dolgo spali pod hudim jarmom, dokler ni grški punt leta 1821 izbudil njihovih hajdukov, ki so, ko je počila prva puška, brž hiteli v Grško in pomagali boju za slobodo. Eden najglasovitnejih glavarov je bil, Marko Bočar, rojen v bolgarski Vodnici, iz ktere je pred Pazvanom bežal med Suliote; takrat se je tudi slav-nega izkazal Zavena. — Boj med Turčijo in Rusijo leta 1829 podpalil je Bolgare za toliko, da se je želja za slobodo čedalje bolj širila. Središče dotično bilo je v Trnovu in v raznih samostanih balkanskih, posebno je Juri Sofeli se mnogo trudil, dokler ni dobil do-voljenja, da 10.000 delavcev zbere ter v Varni popravi zidine, ki so jih Rusi razdrli leta 1829. In tako na skrivnem zbere do 40.000 duš, da, kakor Miloš Srbom, izvojuje neodvisnost. Niprav jasno, kako da so to Turki zasledili; večidel se misli, da je Hilarion, metropolit trnovski, prvi Turkom odkril to zakletbo. Mnogo jih je strašno smrt storilo; vendar Turki niso vsej zakletbi prišli do dna in kraja, ker leta 1838 zopet vidimo, kako so, obkolivši trdnjavo, žarko od Srbov zahtevali po-moči, al Miloš jim je ne dá, in ravno tako leta 1841, ko se je v vlaški zemlji na tak boj pripravljaj bolgar-ski pisavec Rakovski. Začel se je boj, ko je pašin bratranec v Nišu izmed veselega plesa (kola bolgar-

*) S tem dovršimo sestavek, ki se vjema s 209. stranjo lanskim „Novic.“ Vred.